

SIMBOLISTICA PNEVMATOLOGICĂ-EXPRESIE A CHENOZEI *RUAH-ULUI* LUI ELOHIM

Preot asist. dr. Adrian D. Covan

THE PNEVMATOLOGICAL SYMBOLISTIC - EXPRESSION OF THE KENOSIS ON THE ELOHIM'S *RUAH*

Abstract : „And in the Holy Ghost, the Lord, Giver of Life, who proceeds from the Father, who together with the Father and the Son is worshiped and glorified, who spoke through the prophets” (The article 8 from Nicene-Constantinopolitan Creed).

Keywords: Holy Ghost, symbols, epiclesis, Holy Sacraments, uncreated light.

Excelența economiei trinitare stă sub semnul smereniei teofanice. *Spatele* lui Dumnezeu¹, smerirea firii lui Dumnezeu-Cuvântul² și *chipul* limbilor ca de foc³ sunt câteva dintre elementele esențiale (prezentate detaliat în prezentul studiu) care compun *memorialul* chenozei Preasfintei Treimi în lucrarea ei restauratoare. Momentul profetic⁴ creat de Fiul lui Dumnezeu la *sinaxa* Cinei celei de Taină anticipează iminenta întrupare a Sfântului Duh în *pântecele* Bisericii, conturată virtual în *icoana* aghiologică a marilor episoade triadofanice de la Iordan și de pe Tabor. Logosul întrupat, *liantul* economiei paterno-pnevmatice, trasează coordonatele pogorării Duhului peste *așezământul* Noului Legământ.

Revelat și receptat ca a treia Persoană a Sfintei Treimi, co-egal, co-etern și coexistând din veci cu Tatăl și cu Fiul, Sfântul Duh este definit, în Teologia Dogmatică Ortodoxă, drept *Ipostasul* dumnezeiesc al în-veșnicirii omului și lumii. Consubstanțial Tatălui și Fiului, El nu poate fi despărțit de Aceștia, nici

¹ *Ieșirea* 33, 20 și 23.

² *Filipeni* 2, 7-8. Acest celebru pasaj chenotic definește golirea Cuvântului; fiind după „chipul lui Dumnezeu” (μορφή θεοῦ), cu alte cuvinte, având aceeași condiție ca a lui Dumnezeu, adică fiind Dumnezeu după ființă, El S-a golit, S-a deșertat, S-a smerit, luând chipul robului (μορφή δούλου).

³ *Fapte* 2, 3.

⁴ *Ioan* 14, 26; 15, 26.

în *Viața* intimă a Treimii și nici în *revărsarea* Sa iubitoare în creație. Când Tatăl Îl trimite pe Cuvântul Său în lume, El trimite, deopotrivă, și *Suflarea* Sa ipostatică. Vorbim despre un *oficiu* conjugat, în care Fiul și Duhul Sfânt sunt distincți ca persoane, dar inseparabili după *apanajul* ontic și lucrativ. Desigur, Fiul lui Dumnezeu este Acela care Se arată lumii, fiind Chipul văzut al Dumnezeului celui nevăzut, dar Sfântul Duh este Cel care Îl revelează. Aflat într-o relație intimă cu creația, *Domnul de viață Făcătorul* Se remarcă operând și acționând la formarea tuturor celor *văzute*, indicând, în același timp, prezența absolută a Dumnezeului Tri-Unic în *arealul* universului material. *Ruah*-ul lui Elohim avea să aducă în lume cea mai temeinică mărturie a revelației Sfintei Treimi, ca și comuniune de iubire⁵. Duhul Sfânt purcede *fără de ani* din Tatăl și Se *odihnește* de-a pururi în Fiul, întărind, astfel, eterna mărturie iubitoare a Părintelui ceresc. Așadar, *testimoniul* ardent al iubirii Tatălui față de Fiul se *materializează* iconomic prin pogorârea Duhului peste „Chipul ființei Lui”⁶. În același timp, Duhul *proiectează* din veci mișcarea iubirii desăvârșite dintre Tatăl și Fiul asupra cosmosului *evangelic* hristificat. Fiind și Duh al Fiului, în Care se interiorizează plener, Mângâietorul *devoalează* haric prezența Logosului întrupat în lume, ca *Lumină și Viață*⁷. „Duhul adevărului”⁸ supranumit *Suflul* revelației dumnezeiești, coboară și Se încorporează, de la *Paștele de foc* și până la momentul Marelui *Advent* eshatologic⁹, într-o *Cincizecime* permanentă, peste *adunarea* sacrosantă a Sfinților apostoli, *născând* Biserica – poporul lui Dumnezeu. Astfel, cea dintâi rațiune a adulației creștine este închinarea adusă lui Dumnezeu „în Duh și în adevăr”¹⁰, adică în Duhul adevărului. Duhul devine interior¹¹ omului hristomorfizat prin Moarte și Înviere, omul unind în experiența viețuirii sale cruciforme pe Dumnezeu și lumea sau, mai exact, Dumnezeu și lumea se întrepătrund în om – *ipostasul* cosmosului terestru. *Pogorârea*¹² radioasă a Duhului peste Biserică – *antimisul* economiei trinitare – , care are în vedere principiul chenotic al *arătării* lui Dumnezeu în

⁵ Matei 3, 17; Marcu 1, 11; Luca 3, 22.

⁶ Evrei 1, 3.

⁷ Ioan 1, 9; I Ioan 1, 1-2.

⁸ Ioan 15, 26.

⁹ Atunci când va veni Ziua Domnului, întreaga creație va fi reînnoită și transfigurată prin foc (focul dumnezeiesc care arde stricăciunea și îndumnezeiește). Vezi Sfântul Simeon Noul Teolog, *Discursuri teologice și etice. Scrieri I*, traducere de Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2001, p. 117.

¹⁰ Ioan 4, 23-24.

¹¹ Romani 5, 5; 8, 11; 8, 15; 8, 26; I Corinteni 3, 16; 6, 19.

¹² Deși termenul *pogorâre* are și sensul de coborâre, nu este doar atât. Teologic, *pogorârea* este mai bine înțeleasă dacă ne referim la un termen înrudit: *pogorământul*. Adică renunțarea la o anumită regulă, cu scop de apropiere, de suprimare a unei distanțe. Este, așadar, actul chenotic al revărsării *pentecostale* a Duhului, prin care Fiul lui Dumnezeu împlinește promisiunea de a fi purerea cu noi (Ioan 14, 16-18 și Matei 28, 20) în Biserica Sa.

lume, inițiază și evidențiază procesul eclezializării sanctificatoare a persoanei umane. Traiectul iconomic al Sfântului Duh face ca iubirea Preasfinte Treimi să învăluie cosmosul transfigurat, imprimându-i aura razelor *pascale* ale *mormântului gol*¹³, taina împodobirii lumii în slava lui Dumnezeu. Energiile *auro-rale* ale Duhului traversează istoria mântuirii neamului omenesc, dar trec și dincolo de ea. Imaginea focului inextingibil al *Rugului aprins*, care ardea și nu se mistuia¹⁴, anticipează revărsarea chenotică a *limbilor* ca de foc¹⁵, așezate pe creștetul capului ucenicilor lui Iisus, desemnând lucrarea curățitoare a Duhului dumnezeiesc, ca *epilog* al revelației trinitare desăvârșite. „Dumnezeu este foc și foc a venit să arunce pe pământ; de aceea aleargă căutând lemne, adică o intenție și o hotărâre liberă bună, ca să cadă pe ele și să le aprindă. Iar în cei care sunt aprinși, se înalță ca o flacără mare și ajunge până la ceruri”¹⁶.

Hristologia palamită îl identifică pe Mântuitorul lumii drept Ομεια αποστολος του Θεου – Trimisul cel mare al Tatălui. Taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută (cf. *Romani* 16, 25-26) se concretizează prin smerita intrare a Cuvântului dumnezeiesc în *regnul* firii omului, alungat din *sânurile* fericite ale Edenului în pământul din care rodesc *spinii* păcatului. Îmbrăcându-se, prin Întrupare, în *haina* pătimitoare a vechiului Adam și asumând integral firea căzută a strămoșului neamului omenesc, Cuvântul cel veșnic al Tatălui transfigurează chipul lui Dumnezeu din om, imprimându-i pentru eternitate *aura* asemănării cu Cel pururea fiitor. Așadar, prin și în Hristos, *plinirea* vremii¹⁷ devine *cota zero* a existenței neo-adamice, *Ziua* care apune *noaptea* însingurării și a înstrăinării de Dumnezeu, în care s-a cufundat întreaga creație prin ferecarea ei în *lanțurile* păcatului. Dumnezeu-Fiul a venit în lume, a viețuit printre oameni, pentru ca aceștia să redobândească forța viețuirii autentice pe pământ, în perspectiva *arvunirii* luminii veșniciei dumnezeiești. Așadar, dacă întruparea Logosului dumnezeiesc reprezintă *pronaosul* intrării omului în *rânduiala* veșniciei lui Dumnezeu, Cincizecimea constituie *candela* revelației eshatologice, aprinsă pe *iconostasul* lumii *agrementate* prin energiile necreate ale Treimii imanente. Alternanța dintre Hristos și Duhul Sfânt, în iconomia

¹³ Rostirea rugăciunii Împărate ceresc de la Rusalii și până la Paști arată dimensiunea sanctificatoare a iconomiei Sfântului Duh în Biserică – noua creație – și anume, *prezentificarea* lui Hristos – *Paștile* vieții – în *inima* comunității ecleziale.

¹⁴ Dumnezeu i-a grăit pe munte lui Moise din mijlocul focului; glasul Domnului s-a auzit, dar fața sau chipul Său au rămas nevăzute ochilor trupești (cf. *Deuteronom* 4, 12 și 15; 9, 10). În același mod trebuie înțeleasă și convertirea lui Saul din Tars (apostolul Pavel de mai târziu) din timpul călătoriei sale spre Damasc, care a fost învăluit în lumina imaterială a *focului* dumnezeiesc, căci „bărbații, care erau cu el pe cale, stăteau înmărmuriți, auzind glasul, dar nevăzând pe nimeni” (*Fapte* 9, 7).

¹⁵ Desigur, focul în chipul căruia Și-a făcut apariția Sfântul Duh nu era un foc zidit, ci unul imaterial. De aceea, Sfântul evanghelist Luca a subliniat: limbi ca de foc (cf. *Fapte* 2, 3).

¹⁶ Sfântul Simeon Noul Teolog, *Discursul* 7 în *Discursuri teologice și etice. Scrieri I*, traducere de Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2001, p. 282.

¹⁷ *Galateni* 6, 4.

mântuirii, rezultă din invocarea neîncetată a lui Hristos cel înălțat întru slavă¹⁸, rostită în Biserică într-o manieră sobornicească de către „Duhul înfierii”¹⁹. Ea indică aprioric prezența *parusianică* a Fiului lui Dumnezeu, angajat în dinamica înnoirii creației. Cosmologia *pendulează* pe axa existențială între protologie și eshatologie, împărtășindu-se de lucrările desăvârșitoare ale Viului Dumnezeu, săvârșite sub egida *eonului* veșnic. Creația, restaurată prin Cuvântul vieții, este *pecetluită* de Duhul, Care îi imprimă rațiunile luminoase ale Dumnezeirii, devenind *lăcaș* al prezenței sfințitoare a Sfintei Treimi. Chipul euharistic al Creației substanțializează *epicleza* înnoirii ei neîntrerupte prin Duhul lui Hristos, așezat la *prezidiul* veșniciei lui Dumnezeu într-o orientare intra-cosmică. Orientarea Sa profund interioară, proprie omului răscumpărat de Hristos, se esențializează într-o tainică chenoză pnevmatico-theognosică²⁰. Astfel „Sfântul Duh Se împărtășește persoanelor, însemnând pe fiecare membru al Bisericii cu o pecete a raportului personal și unic cu Treimea, devenind prezent în fiecare persoană. Cum? Aceasta rămâne o taină – taina pogorării, taina chenozei Sfântului Duh Care vine în lume. Dacă în chenoza Fiului, Persoana ne-a apărut, în timp ce dumnezeirea rămânea ascunsă sub «chipul de rob», Sfântul Duh, în venirea Sa, arată firea comună a Treimii, dar lasă Persoana Sa ascunsă sub dumnezeire. El rămâne nedescoperit, ascuns, ca să spunem așa, de către dar, pentru ca acest dar pe care El îl împărtășește să fie pe deplin al nostru, însușit de către persoanele noastre. Harul nu mai este ca în Vechiul Testament un efect produs în suflet prin voința dumnezeiască, activând ca o cauză exterioară persoanei; acum este viața dumnezeiască ce se deschide în noi în Sfântul Duh. Căci El se identifică în chip tainic cu persoanele umane, rămânând totuși de neîmpărtășit; El Se *substituie*, așa zicând, nouă înșine – căci El este Cel Care strigă în inimile noastre «*Avva, Părinte*», după cuvântul Sfântul Pavel. Ar trebui, mai degrabă, să se spună că Sfântul Duh Se șterge, ca Persoană, în fața persoanelor create, pe care le ajută să-și însușească harul. În El voința lui Dumnezeu nu mai este exterioară: El ne dăruiește harul pe dinăuntru, arătându-Se chiar în persoana noastră, atâta vreme cât voința noastră omenească rămâne în acord cu voința dumnezeiască și conlucrează cu ea dobândind harul, făcându-Se al nostru. Aceasta este calea îndumnezeirii, ajungând la Împărăția lui Dumnezeu adusă în inimi de către Sfântul Duh încă din această viață de acum, căci Sfântul Duh este «ungerea împărătească» așezată peste Hristos și peste toți creștinii chemați să domnească împreună cu El în veacul ce va să fie. Atunci această persoană dumnezeiască necunoscută, Care nu-Și are chipul într-un alt ipostas, Se va arăta în persoanele îndumnezeite:

¹⁸ *Apocalipsa* 22, 17.

¹⁹ *Romani* 8, 15.

²⁰ „Pentru ca Dumnezeuul Domnului nostru Iisus Hristos, Tatăl slavei, să vă dea vouă duh de înțelepciune și de descoperire spre cunoașterea Lui” (*Efeseni* 1, 17).

căci mulțimea sfinților va fi chipul Său”²¹. *Teognosia* triadologică se definește ca o transfiguratoare peregrinare prin *universul* îmbelșugat al *roadelor* dumnezeiești, „pornind de la Duhul Cel Unul, (trece) prin Fiul Cel Unul (și ajunge) la Tatăl Cel Unul. Și invers, bunătatea, sfințenia și demnitatea împărătească (pornesc) de la Tatăl, (trec) prin Fiul Cel Unul și ajung la Duhul”²².

Fiind persoană dumnezeiască, Duhul posedă nume care sunt atribuite lui Dumnezeu. Astfel, Sfântul Duh este Domnul²³, iar contestarea dumnezeirii Sale conduce la tăgăduirea Sfintei Treimi. Legea lui Moise impunea în mod imperios ca Dumnezeu lui Israel să nu fie ispitit²⁴. Totuși, israeliții L-au ispitit pe Domnul în pustie, în periplul lor spre Țara Canaanului, după ieșirea lor din Egipt²⁵. În Noul Testament, gestul necugetat al soților Anania și Safira a fost socotit drept ispitire a lui Dumnezeu, adică a Duhului Sfânt²⁶. Datorită comuniunii după ființă a Duhului Sfânt cu Tatăl și cu Fiul, cei ce cred Sfântului Duh cred lui Dumnezeu²⁷. Așa cum despre Fiul se spune că este împreună-lucrător cu Tatăl în creație și cu Duhul în eshatologie, tot astfel și Duhul împreună-lucreează cu Tatăl în creație și cu Fiul în mântuire. Acestea sunt privite ca lucrări generale săvârșite prin împreună-lucrarea Dumnezeieștii Triade. *Anonimatul* Duhului este certificat de cuvintele Sfântului apostol Pavel: „întru El locuiește, trupește, toată plinătatea Dumnezeirii”²⁸. Totuși, unele *stihuri* scripturale prezintă *smerenia* radicală a Sfântului Duh, încât pare că Acesta Se confundă cu darurile Sale, cu energiile Sale, care sunt intensitatea maximală, veșnică, a *strălucirii* Preasfintei Treimi. Mulți dintre ereticii pnevatomahi, vechi și noi, invocând faptul că termenul ebraic *ruah*, cât și substantivul grecesc πνεῦμα, înseamnă suflare sau vânt, consideră că Duhul Sfânt este o energie, o forță supranaturală impersonală care acționează în diferite ipostaze asupra omului. Un alt argument este că simbolistica pnevmatologică de *factură* scripturistică operează cu câteva semne convenționale, cum ar fi: apa, untdelemnul, focul, pecetea, porumbelul și norul care desemnează lucruri impersonale.

Simbolismul apei semnifică acțiunea regeneratoare a Sfântului Duh în Taina Botezului, deoarece, după invocarea Duhului *vivificant*, ea devine semnul sacramental eficient al noii nașteri. La fel cum gestația nașterii noastre biologice a avut loc în apă (fătul crește și se dezvoltă într-un *sac* ce conține lichidul

²¹ Vladimir Lossky, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, Ed. Anastasia, București, (f. a.), p. 197 și 201.

²² Sfântul Vasile cel Mare, *Despre Sfântul Duh*, în *PSB 12*, traducere de Constantin Cornițescu și Teodor Bodogae, Ed. IBMBOR, București, 1988, p. 62.

²³ *Isaia* 6, 8-10; *Fapte* 28, 25-27. Vezi, de asemenea, *Jeremia* 31, 31-34 și *Evrei* 10, 15-17.

²⁴ *Deuteronomul* 6, 16.

²⁵ *I Corinteni* 10, 9.

²⁶ *Fapte* 5, 3-4 și 9.

²⁷ *II Corinteni* 3, 16-17.

²⁸ *Coloseni* 2, 9.

amniotic, un lichid transparent și complet steril), tot așa, apa Botezului desemnează faptul că nașterea noastră pentru viața duhovnicească ne este dăruită în Duhul lui Dumnezeu, „pentru că într-un Duh ne-am botezat noi toți, ca să fim un singur trup, fie iudei, fie elini, fie robi, fie liberi, și toți la un Duh ne-am adăpat”²⁹. Duhul este și *apa* vie ce izvorăște din coasta străpunsă a lui Hristos cel răstignit³⁰ și care devine în noi apă dătătoare de viață veșnică³¹.

Și simbolismul ungerii cu Sfântul Mir este o trăsătură specifică a iconomiei sacramentale pnevmatice³². Dar, pentru a-i percepe forța sanctificatoare, trebuie să ne întoarcem la *ungerea* lui Iisus ca și Hristos sau *Mesia* (în ebraică *Moshiach*), însemnând *Unsul* Domnului. Cărțile Pentateuhului nu conțin cuvântul *Mesia*. Termenul evreiesc *moshiach* se referea la preoții evrei, la prooroci și la regi, care erau unși când erau consacrați în oficiile respective. De exemplu, regele Cyrus, al Persiei, este numit unsul lui Dumnezeu³³. Sfânta Scriptură evocă și alte ungeri semnificative, precum cea a regilor Saul³⁴, David³⁵ și Solomon³⁶, a arhierilor evrei³⁷ și a profetul Isaia³⁸. Dar Iisus este *Unsul* lui Dumnezeu într-un fel unic: El este împuternicit ca Hristos, *Unsul* Domnului, de către Duhul Sfânt³⁹. Fecioara Maria Îl zămislește pe Fiul lui Dumnezeu de la Duhul Sfânt, Care îi vestește, prin solia arhanghelului Gavriil, nașterea lui *Mesia*⁴⁰. Duhul lui Dumnezeu îl înștiințează pe dreptul Simeon să vină la Templu ca să-L vadă „pe Hristosul Domnului”⁴¹. Constituit integral ca Hristos în umanitatea Sa transfigurată prin Cruce și Înviere, Iisus Îl revarsă din belșug pe Duhul Adevărului peste Biserică, *laboratorul* harului și *așezământul* mântuirii, în care omul va accede, prin unirea sa cu umanitatea îndumnezeită a Fiului, la statura bărbatului desăvârșit care atinge „măsura vârstei plinătății lui Hristos”⁴².

Cel de-al treilea simbol al Mângâietorului Duh, focul, designează lucrarea transformatoare a energiilor Sale. Proorocul Ilie, care „s-a sculat ca focul și cuvântul

²⁹ *I Corinteni* 12, 13.

³⁰ *Ioan* 19, 34; *I Ioan* 5, 8.

³¹ *Ioan* 4, 10-14; 7, 38; *Ieșirea* 17, 1-6; *Isaia* 55, 1; *Zaharia* 14, 8; *I Corinteni* 10, 4; *Apocalipsa* 21, 6; 22, 17.

³² *I Ioan* 2, 20 și 27; *II Corinteni* 1, 21.

³³ Cf. *Isaia* 45, 1.

³⁴ *I Regi* 10, 1.

³⁵ *I Regi* 16, 13.

³⁶ *III Regi* 1, 39.

³⁷ *Leviticul* 4, 3.

³⁸ *Isaia* 61, 1.

³⁹ *Luca* 4, 1, 18-19; *Ioan* 1, 33.

⁴⁰ *Luca* 2, 11.

⁴¹ *Luca* 2, 26-27.

⁴² *Efeseni* 4, 13.

lui ca făclia ardea”⁴³, reușește, ca prin rugăciunea săvârșită asupra jertfei de pe Carmel⁴⁴, să pogoare foc din cer, preînchipuire a *focului* Sfântului Duh, care *transsubstanțializează* tot ceea ce atinge. Domnul Iisus Hristos este cel ce „va boteza cu Duh Sfânt și cu foc”⁴⁵. Fiul lui Dumnezeu *prefațează*, într-o manieră pur profetică, pogorârea *cincizecimică*: „Foc am venit să arunc pe pământ și cât aș vrea să fie de pe acum aprins”⁴⁶. Tradiția creștină a *conservat*, într-o manieră teologală și teologhisitoare, simbolismul focului ca pe una dintre cele mai expresive figuri ce profilează acțiunea *Ruah*-ului dumnezeiesc: „Duhul să nu-l stingei”⁴⁷.

Simbolul biblic al norului *ascunde* misterul revelației pnevmatologice. Încă din *epoca* vechilor teofanii, *norul*, când întunecat, când radios, îl destăinuie pe Dumnezeu, învăluind, însă, transcendența slavei Sale: „Acest nume de nor dat Conducătorului a fost înțeles de cei dinainte de noi ca harul Duhului Sfânt, care conduce pe cei vrednici spre bine”⁴⁸. Arhiepiscopul Alexandriei Egiptului, Sfântul Atanasie cel Mare, face un comentariu, demn de luat în seamă, cu privire la *icoana* mântuitoare a norului biblic: „căci fiind Duhul în popor, Dumnezeu Însuși era cu ei, prin Fiul, în Duhul”⁴⁹. Marile episoade ale revelației Vechiului Testament: cu proorocul Moise pe Sinai⁵⁰, la Cortul adunării⁵¹, în timpul călătoriei poporului ales prin pustiu⁵²; cu regele Solomon la vremea sfințirii Templului⁵³, sunt socotite prefigurări care ne poartă către momentul Bunei-Vestiri, când Preasfântul Duh S-a pogorât peste Fecioara Maria, *adumbrind-o*, spre a-L naște pe Cuvântul Viului Dumnezeu. Pe muntele Tabor, Duhul Se arată în norul luminos care-i *acoperă* pe Fiul Omului, pe proorcii Moise și Ilie, pe apostolii Petru, Iacov și Ioan⁵⁴. La ceasul *epilogului* activității Sale pământești, un nor l-a luat pe Iisus de la ochii ucenicilor Săi⁵⁵, nor care Îl va și arăta pe Dreptul Judecător, întru slavă, la *praznicul* Marelui Advent eshatologic⁵⁶. După Înălțare, Hristos se dăruiește din nou umanității, întoarse cu fața spre Tatăl – *Ipostasul* iubirii, prin Duhul Sfânt, *Persoana* – *act* a înfierii noastre, fără de care încetează orice *legământ* între om și Dumnezeu, după

⁴³ *Ecclesiastul* 48, 1.

⁴⁴ *III Regi* 18, 38-39.

⁴⁵ *Matei* 3, 11; *Luca* 3, 16.

⁴⁶ *Luca* 12, 49.

⁴⁷ *I Tesaloniceni* 5, 19.

⁴⁸ Sfântul Grigorie de Nyssa, *Viața lui Moise*, în *PSB* 29, Ed. IBMBOR, București, 1982, p. 61.

⁴⁹ Sfântul Atanasie cel Mare, *Epistola I către Serapion*, în *PSB* 16, Ed. IBMBOR, București, 1988, p. 37.

⁵⁰ *Ieșirea* 24, 15-18.

⁵¹ *Ieșirea* 33, 9-10.

⁵² *Ieșirea* 40, 36-38.

⁵³ *III Regi* 8, 10-12.

⁵⁴ *Matei* 17, 5.

⁵⁵ *Fapte* 1, 9.

⁵⁶ *Matei* 24, 30; *Luca* 21, 27.

cum sublinia și Întâistătătorul Cezareii Capadociei, sfântul Vasile cel Mare: „ut quis Fiulium adoret nisi in Spiritu Sancto, aut ut Patrem invocet, nisi in adoptionis Spiritu” (nimeni nu-L poate adora pe Fiul numai în Duhul Sfânt, sau să-l cheme pe Tatăl numai în Duhul înfierii)⁵⁷.

Vântul are un mare rol la dirijarea norilor și la polenizarea florei, în general. Fără vânt, ar fi secetă pe pământ, iar pomii nu ar da roadele mult dorite. Pe plan duhovnicesc, vântul simbolizează puterea înnoitoare a Sfântului Duh, în felurimea acțiunilor sale sanctificatoare. Acesta poate fi auzit și simțit, dar nu poate fi văzut: „Vântul suflă unde voiește și tu auzi glasul lui, dar nu știi de unde vine, nici încotro se duce. Astfel este cu oricine e născut din Duhul”⁵⁸. Există unele fenomene sau stări sufletești care pot fi simțite, fără, însă, să fie supuse privirii. De pildă, atât bucuria cât și durerea sunt trăite intens, dar nu pot fi văzute, mirod site și pipăite. Așa se întâmplă și cu lucrarea tainică a Sfântului Duh în viața omului, căci „după cum nu știi care este calea vântului, cum se întocmesc oasele în pântecul maicii, tot așa nu cunoști lucrarea lui Dumnezeu, care face toate”⁵⁹. Și, precum vântul este puternic în lucrarea Sa⁶⁰, tot așa *Ruah*-ul lui Dumnezeu *sufală* asupra omului harul Preasfintei Treimi, în vederea dobândirii asemănării cu *Cel pururea fiitor*. Sfântul Duh mai este numit și *gura* lui Dumnezeu: „Gură a lui Dumnezeu este Duhul Sfânt, iar vorbă și cuvânt al Său este Fiul lui Dumnezeu (...). Nici Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu nu se poate face cunoscut sau auzit, decât grațit sau descoperit ca printr-o gură prin Duhul Sfânt”⁶¹.

Pecetea este un simbol înmemurit cu actul ungerii sacramentale. În Fiul, „pecetluit de Dumnezeu Tatăl”⁶², Părintele ceresc ne pecetluiește și pe noi⁶³, cu *sigiliul* Duhului iubirii Sale⁶⁴, imprimându-ne ființial *marca* fortifiantă a harului. Deoarece arată efectul indelebil al ungerii Sfântului Duh, imaginea *peceții*⁶⁵ a fost folosită în unele tradiții teologice pentru a exprima trăsătura *neestompată* pe care o comportă Tainele de inițiere.

Harul Sfântului Duh se transmite din generație în generație în Biserica lui Hristos, prin *punerea mâinilor*, mai întâi de către apostoli⁶⁶, iar apoi de către episcopi, în calitate de urmași direcți ai acestora. *Corpusul* epistolar paulin

⁵⁷ Sfântul Vasile cel Mare, *Liber de Spiritu Sancto*, XI, Migne, *Patrologia Graeca* 32, 115 C.

⁵⁸ *Ioan* 3, 8.

⁵⁹ *Ecclesiastul* 11, 5.

⁶⁰ *Facerea* 8, 1 și *Ieșirea* 14, 21.

⁶¹ Sfântul Simeon Noul teolog, *Discursuri teologice și etice*, 3, 104–112, traducere de Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, 1998, p. 200.

⁶² *Ioan* 6, 27.

⁶³ *II Corinteni* 1, 22; *Efeseni* 1, 13; 4, 30.

⁶⁴ *Romani* 5, 5.

⁶⁵ σφραγίς = pecete, sigiliu (*II Timotei* 2, 19; *Apocalipsa* 9, 4); pecete, instrument cu care se pune sigiliul, cu care se pecetluiește (*Apocalipsa* 7, 2); ceea ce garantează, atestă, semn care adevărește (*Romani* 4, 11; *I Corinteni* 9, 2).

⁶⁶ *Fapte* 8, 17-19; 13, 3; 19, 6.

așează *punerea mâinilor* printre *articolele* de căpătâi ale învățaturii creștine⁶⁷. Timp de aproape două milenii, Biserica a păstrat în epiclezele sale sacramentale acest semn al revărsării sacrosante a Paracletului. Degetul arătător întins desemnează imperativul categoric, garanția prezenței iconomice a Duhului Sfânt în Biserică și în lume. Evanghelia consemnează faptul că Iisus scoate demonii „cu degetul lui Dumnezeu”⁶⁸. Dacă cele zece porunci au fost scrise pe tablele de piatră „cu degetul lui Dumnezeu”⁶⁹, Evanghelia vieții, încredințată propovăduirii apostolilor, „este scrisă cu Duhul Dumnezeului celui viu, nu pe table de piatră, ci pe tablele de carne ale inimilor”⁷⁰.

În cosmologia biblică, simbolul porumbelului se folosește pentru a semnala *planarea* (purtarea) iconomică a Duhului dumnezeiesc deasupra creației hristocentrice, fiind unul tradițional în iconologia creștină. În același timp, la sfârșitul potopului (al cărui simbolism vizează autoritatea regeneratoare a lui Dumnezeu-Sfânta Treime, prin Taina Sfântului Botez), porumbelul trimis de către Noe se întoarce cu o ramură verde de măslin în cioc, semn că pământul, deștelenit de *spinii* păcatului, putea fi locuit din nou. Când Domnul iese din apa Iordanului, Sfântul Duh, în chip de porumbel, se coboară peste El, ca întărire a mărturiei ardente de iubire a Părintelui față de *Chipul Său*⁷¹. Prin nașterea din apă și din Duh, Mângâietorul coboară și Se *odihnește* în *inima* purificată a celor botezați.

Întregul *portativ* de simboluri, care alcătuiesc învățătura cardinală despre Duhul înfierii, ni-L revelează pe Acesta ca pe Însuși Duhul Frumuseții, deoarece prin El devenim părtași la frumusețea vieții dumnezeiești. Teologia ortodoxă actuală, invocând *plinătatea* tradiției patristice, subliniază că orientarea spre adevăr, bine și frumos este una dintre acțiunile definitorii ale iconomiei Duhului lui Dumnezeu. Prin urmare, orice tendință de a întruchipa aceste valori fundamentale, necesare *prefacerii* chipului în asemănare, atestă dinamica vitală a Duhului enipostatic. Căderea paradisiacă aduce cu sine scindarea *perihorezei* trihotomice: Adevăr-Bine-Frumos. Poate de aceea, chenoza Sfântului Duh trebuie înțeleasă ca o retragere a Acestuia în *umbră*, întrucât Duhul nu Își revelează propriul *chip* și nici nu Își rostește numele, care este tainic și de negrăit. De ce, oare? Pentru că *celebrarea* eclezială a Sfântului Duh este înscrisă în *adorăția* Fiului, iar „prin evenimentul Rusaliilor chenoza Fiului *se prelungește în istorie* în chenoza Duhului Sfânt, căci El Se coboară la nivelul fiecăruia dintre noi”⁷².

⁶⁷ Evrei 6, 2.

⁶⁸ Luca 11, 20.

⁶⁹ Ieșirea 31, 18.

⁷⁰ II Corinteni 3, 3.

⁷¹ Matei 3, 16-17.

⁷² Valer Bel, *DOGMA ȘI PROPOVĂDUIRE*, colecția *HOMO RELIGIOSUS*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1994, p. 102.